

Ekofundamentalismens ekonomi

Rögnvaldur Hannesson är en av de mer framträdande resursekonomerna. Han har nu skrivit en kritisk bok om miljörelsen, specifikt dess mer extrema delar (dvs "ekofundamentalismen"), till vilka författaren räknar s k djupekologer och de som mer allmänt inte ser på miljö- och naturresurshushållning som ett resursallokeringsproblem. Det reser frågan varför ekonomer bör läsa Hannessons bok, liksom varför det egentligen behövs en kritisk bok om ett så pass extremt synsätt. Trots att författaren noggrant poängterar, inte minst med undertiteln, att kritiken inte gäller den mångfacetterade miljörelsen som sådan, utan begränsas till ekofundamentalismens allehanda dogmer, tar Hannesson, lite här och där, åtminstone som jag läser honom, ett betydligt bredare grepp. Oklarheten kring vilka författaren egentligen kritiserar är också bokens svaghet. Jag återkommer till denna, måhända orättvisa, kritik.

Kapitel 2 diskuterar miljörelsens framväxt, där författaren drar paralleller med hur olika religioner har växt fram (samt varför vissa religioner har vuxit sig starkare än andra). Hannesson menar att "miljörelsen är en märklig blandning av ideologi och religion" (s 13), där "... vetenskapen har tagit plats som något ovetenskapligt och övernaturligt" (s 14). Denna beskrivning åsyftar måhända djupekologerna, men vad gäller vetenskapens plats har miljörelsen i Sverige en ambivalent inställning. I klimatfrågan följer den svenska miljörelsen noggrant IPCC:s sammanställning av vetenskapen, medan en vetenskaplig konsensus om genmodifierade grödor

(GMO) bemöts med kalla handen. Hannessons beskrivning av miljörelsens förhållande till vetenskap äger sålunda viss riktighet men är lite väl svepande. Hannesson gör en poäng av att kyrkan och miljörelsen i bl a Norge och USA har gjort gemensam sak i klimatfrågan. Det gäller också i Sverige, där bl a SNF och Svenska kyrkan skriver gemensamma debattartiklar i klimatfrågan.

Kapitel 3-8 behandlar på ca 90 sidor frågor som har varit centrala i miljödebatten alltsedan 1970-talet. Kapitel 3 diskuterar begreppet hållbar utveckling, kapitel 4 biodiversitet, kapitel 5 energifrågan, kapitel 6 global uppvärmning samt kapitel 7 befolkningsfrågan. Kapitel 8 penetrerar Hannessons specialområde, nämligen fiskresurser. Vart och ett av dessa ämnen hade lätt kunna bli en bok, men Hannesson skriver pregnant och insiktsfullt om flera av dessa; den som inte är områdesspecialist har mycket att lära av framställningen.

När det gäller hållbar utveckling vet vi i dag att Romklubbens dystra profetior från 1970-talets början inte besannades; naturresurser som olja och mineral "tog inte slut". Hannesson säger Romklubben (en kär sysselsättning bland ekonomer genom åren) och bidrar med vissa nya infallsvinklar. Diskussionen kring hållbarhet och fiskeresurser är, som väntat, genuint intressant. Däremot lämnar författaren en mycket omfattande litteratur därhän inom vilken man försöker mäta (och definiera!) hållbar utveckling. Här försiggår mycket intressant arbete på bl a Världsbanken, som redan påverkat hur vi beräknar BNP (det gäller t ex behandling av investeringar i naturkapital).

Kapitel 4 om biodiversitet torde verka blodtryckshöjande för de som studerar s k ekosystemtjänster och deras samhällsekonomiska betydelse. Hannesson berättar historien om vargens återkomst i de franska alperna, där var-

BOKANMÄLAN

Rögnvaldur Hannesson: *Ekofundamentalism: A Critique of Extreme Environmentalism*, Lexington Books, 2014, 130 sidor, ISBN 978-0-739-18963-4.

Översättningarna av citaten från engelska är gjorda av recensenten.

garna i någon mening ”matas” av en subventionerad fåravel (20 000 får har tydligen dödats av vargar de senaste fem åren). Eftersom lokal och hållbar produktion stöds av miljörelsen, liksom vargarnas fortlevnad (vilka sålunda är förknippade med ett antal ekosystemtjänster), uppstår för miljörelsen ett besvärande dilemma. Hannesson ondgör sig vidare över metoder för att mäta betalningsvilja (t ex värdet av att bevara vargen) och menar att de ger överdrivna svar. Den kritiken är känd bl a av dem som har sysslat med utveckling av dessa metoder. Den relevanta litteraturen omfattar åtminstone 10 000 artiklar, men den mycket omfattande debatten har inte lämnat något avtryck i denna bok. Hannessons grundtes är dock att den miljörelse han kritiserar inte tycks lägga särskilt stor vikt vid alternativkostnader. Den osannolika historien om späckhuggaren Keikos märkliga öde avslutar kapitlet: ”Hans kadaver begravdes i enlighet med sedvanliga krav. I närheten finns en vägs skylt som pekar mot hans grav, för beundrare som måhända vill framföra sin vördnad” (s 52). Ironin går inte att ta miste på. Liksom kapitlets blodtryckshöjande effekt på oss som har sökt värdera miljökvälstermer i monetära termer.

Kapitel 5 gör ett snabbt svep över energifrågorna, där den centrala tesen är att 90 procent av den kommersiella energin i världen kommer från fossila bränslen, en andel som har varit relativt konstant sedan 1965. Detta faktum illustrerar de betydande svårigheter som världen står inför, om vi på kort tid ska bygga ett energisystem som inte inkluderar fossila bränslen. Kapitlet redogör för för- och nackdelar av olika lösningar – måhända kan energifrågan lösas av teknisk utveckling. Hannesson pekar på problemen med förnybar energi och förvånar sig över att ”miljörelsen” är så kritisk till kärnkraft: ”... motståndet

mot kärnkraft baseras på en snedvridning av fakta som lutar mot det övernaturliga” (s 59). Kapitlets centrala argument tycks vara att ”miljörelsen” inte är mottaglig för rationella argument när det gäller lösningar på energifrågan.

Kapitel 6 försöker på tio sidor täcka in global uppvärmning, skogsdöd och ozonhål – en mäktig uppgift. Inledningsvis pekar Hannesson på att klimatmodellerna är osäkra. Författaren landar i slutsatsen att långtgående klimatåtgärder är mycket kostsamma. De skulle innebära signifikanta livsstilsförändringar i de rika länderna och en förlängd fattigdomsperiod för de fattiga länderna. Inget av dessa utfall är önskvärda – de som förespråkar långtgående åtgärder ”i dag” ger givetvis en annan bild av vad som händer om ”vi ingenting gör”. Hannesson ger vidare sin bedömning av de naturvetenskapliga resultaten. Det finns andra debattörer som inte heller har klimatfrågor (i naturvetenskaplig mening) som specialitet, som inte minst i Ekonomisk Debatt delgivit sin bild av hur det förhåller sig. För en ekonom är de samhällsekonomiska frågorna av större intresse, och Hannesson gör helt rätt i att lyfta fram det faktum att vissa länder vinner, andra förlorar.

Hannesson hinner med att kort beskriva sorgebarnet skogsdödsfrågan, där sansade vetenskapliga bedömare fick stå tillbaka för de som förfäktade modeller utan starkt naturvetenskapligt stöd. I Sverige pekade professor Peter Högborg vid SLU tidigt på svagheterna i de modeller som förutsåg en omfattande skogsdöd på grund av svavelnedfall. Han fick rätt, liksom de norska experter som Hannesson lyfter fram. De som fick rätt uppmärksammas dock i allmänhet inte på långt när på samma sätt som de som förutspådde katastrofen. Det finns, menar jag, något i den mediala logiken, eller måhända i det mänskliga psyket, som gör att domedagens profeter får långt

större utrymme, jämfört med dem som söker förhålla sig kritiska till alltför vidlyftiga spådomar. Kapitlet avslutas med en kort och värdefull beskrivning av varför det är lättare att minska utsläppen av freoner inom ett större ländersamarbete, jämfört med klimatpåverkande utsläpp.

Befolkningsfrågan är en central och återkommande diskussionspunkt i miljödebatten, vilket är ämnet för kapitel 7. Hannesson redogör på ett informativt sätt för de viktigaste mekanismerna och kommer återigen in på miljörelsens ståndpunkt i GMO-frågan, vilket är fullt naturligt, enär frågan om "maten räcker" till en växande befolkning är central i GMO-debatten.

Kapitel 8 tar upp frågor kring fiskresurser och beskrivningen av allehanda kollaps och återhämtningar är läs- värd. En viktig insikt är betydelsen av att lära av sina misstag, liksom att lära sig om ekosystemets funktion. Hannesson exemplifierar med utvecklingen för en viss typ av sardin, vars kollaps i slutet av 1940-talet ansågs bero på en felaktig fiskepolitik; senare lyftes förändringar av vattentemperatur upp som en central faktor. Den peruanska ansjovisen, som har genomlevt dramatiska förändringar, är ett annat exempel, då El Niño spelade en avgörande roll för kollapsen 1973. Förändringar av fiskepolitiken, med hänsyn tagen till El Niño, har förmodligen varit av avgörande betydelse för återhämtningen. Fiskodling spelar, avslutningsvis, en allt större roll för den totala fiskfångsten; även den har varit föremål för omfattande kritik av miljörelsen.

Hannessons kritik av "ekofundamentalism" har fått stöd från oväntat håll: James Lovelock, av vissa betraktad som en grundare av miljörelsen, har nyligen skarpt kritiserat hur miljörelsen

har utvecklats (Lovelock 2014). Ett problem med Hannessons läsvärda bok är, som har antytts ovan, att kritiken ibland gäller hela miljörelsen, ibland ekofundamentalism som sådan, men kritiken tycks ibland gälla en ännu bredare grupp. Om kritiken enbart hade gällt "ekofundamentalisterna" (i meningen djupekologer och motsvarande), blir boken mindre intressant. Dessa grupper har ytterst marginellt inflytande på de beslut som fattas, av det enkla skälet att de inte är särskilt intresserade av, inte sällan, svåra avvägningar mellan miljö och ekonomi. Hannesson menar måhända att (alltför) många påverkas av de "extrema" synsätt som Hannesson kritiserar och därmed får idéerna mycket större inflytande än vad de förtjänar. Även med den tolkningen kan jag inte se annat än att föremålet för kritiken varierar. Eller är kanske tolkningen att miljörelsen inte sällan blir fundamentalistisk?

Avslutningsvis: Hannesson lyckas på ett begränsat utrymme täcka in många frågor, där dock den som är expert på ett specifikt område torde ha ett antal invändningar; men det är ett öde författaren delar med andra som skriver korta böcker med bred pensel. Icke desto mindre är det en bok som rekommenderas till den som vill få en överblick av viktiga diskussionspunkter i miljödebatten. Ekonomer har mycket att bidra med i denna.

Bengt Krström

Professor, SLU-CERE

REFERENS

Lovelock, J (2014), "Science Weekly Podcast: James Lovelock on the Future of Planet Earth", www.theguardian.com/science/audio/2014/apr/14/science-weekly-podcast-james-lovelock-rough-ride-future.